

Cudzoziemcy na polskim rynku pracy a wynagrodzenia. Szansa czy zagrożenie?

- autor: *dr Magdalena Kacperska*
- Zakład Polityki Społecznej i Ekonomicznej,
Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa
UAM Poznań

PROBLEMATYKA:

SYTUACJA GOSPODARCZA I NA RYNKU PRACY W POLSCE

- główne dane statystyczne,

ZAWODY DEFICYTOWE NA POLSKIM RYNKU PRACY

- dane dotyczące zawodów, na które popyt jest większy od podaży,

KIERUNKI NAPŁYWU CUDZOZIEMCÓW NA POLSKI RYNEK PRACY

- zasady podejmowania zatrudnienia, dane statystyczne (liczba, struktura),

POZIOM WYNAGRODZEŃ W POLSCE I NA UKRAINIE

- różnice w poziomie wynagrodzeń, jako przyczyna decyzji o migracji,

SZANSE I ZAGROŻENIA

- próba identyfikacji szans oraz zagrożeń dla polskiej gospodarki wynikających z obecności cudzoziemców

Pytania badawcze:

- Jak kształtuje się sytuacja gospodarcza i na rynku pracy w Polsce?
- W jakich zawodach odczuwany jest obecnie największy deficyt w Polsce?
- Jakie są główne kierunki napływu cudzoziemców do Polski?
- Czy różnice w poziomie wynagrodzeń są przyczyną napływu cudzoziemców?
- Czy obecność cudzoziemców stanowi szansę czy zagrożenie dla gospodarki, rynku pracy i poziomu wynagrodzeń?

Tabela 1. Sytuacja gospodarcza w Polsce w latach 2014 – 2018 – główne wskaźniki ekonomiczne

	2014	2015	2016	2017	2018*	2018**
PKB	3,3%	3,9%	2,9%	4,6%	4%	3,8%
Inflacja	0,1%	-0,7%	-0,2%	1,6%	2,3%	2,3%
Bezrobocie	11,4%	9,7%	8,2%	6,6%	6,1%	6,4%
Realny wzrost przec. wynagrodzenia	3,4%	4,2%	4,2%	3,4%	6% (3,7%)	4,7% (2,4%)

* prognoza NBP

** założenia budżetu państwa

ZAWODY DEFICYTOWE W POLSCE – Barometr zawodów 2017

Cieśle i stolarze budowlani

Dekarze i blacharze budowlani

Elektromechanicy i elektrycy

Fryzjerzy

Kierowcy autobusów

Kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych

Krawcy i pracownicy produkcji odzieży

Kucharze

Mechanicy pojazdów samochodowych

Monterzy instalacji budowlanych

Murarze i tynkarze

Operatorzy i mechanicy sprzętu do robót ziemnych

Operatorzy obrabiarek skrawających

Opiekunowie osoby starszej lub niepełnosprawnej

Piekarze

Pielęgniarki i położne

Pracownicy ds. finansowo-księgowych ze znajomością języków obcych

Przedstawiciele handlowi

Robotnicy obróbki drewna i stolarze

Samodzielni księgowi

Spawacze

Szefowie kuchni

Ślusarze

„Barometr zawodów” jest prognozą zapotrzebowania na pracowników w 2017 r. Badanie zostało przeprowadzone przez ekspertów na przełomie III i IV kwartału 2016 r. Sytuacja w niektórych zawodach może się zmienić w zależności od uwarunkowań rynkowych. Wyniki ogólnopolskie uwzględniają pełną listę zawodów wykorzystywaną w badaniu.

ZAWODY DEFICYTOWE

WG MINISTERSTWA RODZINY, PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Projektanci aplikacji sieciowych i multimediiów
Pośrednicy pracy i zatrudnienia
Lekarze weterynarii specjaliści
Analitycy systemów komputerowych
Specjaliści do spraw rozwoju systemów informatycznych
Pracownicy wykonujący dorywcze prace proste
Pracownicy usług osobistych gdzie indziej niesklasyfikowani
Pracownicy przygotowujący posiłki typu fast food
Robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy gdzie indziej niesklasyfikowani
Projektanci i administratorzy baz danych
Kontrolerzy (sterowniczy) procesów metalurgicznych
Kontrolerzy (sterowniczy) procesów przemysłowych gdzie indziej niesklasyfikowani
Pracownicy świadczący usługi na ulicach
Specjaliści do spraw sprzedaży (z wyłączeniem technologii informacyjno-komunikacyjnych)
Agenci i administratorzy nieruchomości
Doradcy finansowi i inwestycyjni

Operatorzy maszyn do produkcji wyrobów z tworzyw sztucznych
Technicy sieci internetowych
Technicy archiwisci i pokrewni
Operatorzy maszyn do szycia
Lekarze specjaliści (ze specjalizacją II stopnia lub tytułem specjalisty)
Magazynierzy i pokrewni
Kierowcy operatorzy wózków jezdniowych
Kierownicy do spraw finansowych
Przedstawiciele handlowi
Specjaliści do spraw sieci komputerowych
Agenci sprzedaży bezpośredniej
Kierownicy do spraw produkcji przemysłowej
Układacze towarów na półkach
Robotnicy robót stanu surowego i pokrewni gdzie indziej niesklasyfikowani
Pracownicy sprzedaży i pokrewni gdzie indziej niesklasyfikowani
Inżynierowie do spraw przemysłu i produkcji

ZAWODY DEFICYTOWE 2017 (% WSKAZAŃ)

1. kierowcy samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych	▲ 95,5%
2. spawacz	▲ 83,2%
3. pielęgniarki i położne	▲ 73,2%
4. samodzielni księgowi	▲ 71,0%
5. krawcy i pracownicy produkcji odzieży	▲ 66,8%
6. kierowcy autobusów	▲ 65,7%
7. kucharze	▲ 65,5%
8. fryzjerzy	▲ 64,2%
9. operatorzy obrabiarek skrawających	▲ 62,6%
10. cieśle i stolarze budowlani	▲ 62,1%

Barometr zawodów 2017

Główne przyczyny deficytów:

Brak doświadczenia zawodowego

Niewielka liczba kandydatów dostępnych na rynku

Brak lub wygasające uprawnienia

Nieatrakcyjne wynagrodzenie w stosunku do wykonywanej pracy

Praca poza miejscem zamieszkania (delegacje) oraz problemy z mobilnością

Nieatrakcyjne lub szkodliwe warunki pracy

Luka pokoleniowa

Nieumiejętność zarządzania wiekiem

ZAWODY NADWYŻKOWE 2017

1. ekonomiści	▼ 82,8% (92,8%)
2. pedagodzy	▼ 73,8% (86,7%)
3. filozofowie, historycy, politolodzy i kulturoznawcy	▼ 68,7% (84,4%)
4. specjaliści technologii żywności i żywienia	▼ 64,1% (81,9%)
5. pracownicy biur podróży i organizatorzy obsługi turystycznej	▼ 61,2% (65,1%)
6. specjaliści administracji publicznej	▼ 59,4% (71,9%)
7. nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących	▼ 56,7% (57,9%)

MOŻLIWOŚCI PODEJMOWANIA ZATRUDNIENIA PRZEZ OBYWATELI PAŃSTW TRZECICH W POLSCE

- **Ustawa o cudzoziemcach** z dnia 12 grudnia 2013 r. (Dz. U. z 2013 r. poz. 1650) oraz
- **Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy** z dnia 20 kwietnia 2004 r. (Dz. U. z 2016 r. poz. 645).
- zmiany przepisów – w kierunku **otwierania dla obcokrajowców rynku pracy** (poszerzenie kręgu osób mogących pracować bez zezwolenia, uproszczenie procedur uzyskiwania zezwoleń).

MOŻLIWOŚCI PODEJMOWANIA ZATRUDNIENIA W POLSCE c.d.

- Cudzoziemiec musi posiadać **zezwolenie na pracę** (wydawane przez wojewodów na wniosek pracodawcy), a także tytuł pobytowy (o który ubiega się sam).
- Określa się w nim:
 - podmiot powierzający wykonywanie pracy przez cudzoziemca,
 - stanowisko lub rodzaj wykonywanej pracy,
 - najniższe wynagrodzenie, które może on otrzymywać,
 - wymiar czasu pracy oraz
 - okres ważności zezwolenia

MOŻLIWOŚCI PODEJMOWANIA ZATRUDNIENIA c.d.

- opcjonalnie wymagane uzyskanie opinii starosty w oparciu o testy rynku pracy w przypadku zawodów, na które jest duża podaż pracy na rynku lokalnym,
- zmiany prawne po 2009 r. – możliwość odstąpienia od testów w przypadku zawodów o niedostatecznej podaży pracy (lista różni się w zależności od województwa – „łatanie” niedoborów pracownikami z krajów trzecich),
- zatrudnienie cudzoziemca na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy i pracę (od 1 maja 2014 r.).

MOŻLIWOŚCI PODEJMOWANIA ZATRUDNIENIA c.d.

- wyjątek od zasady posiadania zezwolenia na pracę obejmuje obywateli 6 krajów: Armenii, Białorusi, Gruzji, Mołdawii, Rosji i Ukrainy, wykonujących pracę przez 6 miesięcy w ciągu kolejnych 12 miesięcy, posiadających **oświadczenie o zamiarze powierzenia im pracy**, zarejestrowane w powiatowym urzędzie pracy,
- **procedura uproszczona („procedurą oświadczeniową„)** – minimum formalności i niskie koszty (rejestracja oświadczenia jest bezpłatna) – bardzo popularna w Polsce (pracodawcy i cudzoziemcy) – najbardziej liberalna procedura powierzania pracy cudzoziemcom w całej Unii.

MOŻLIWOŚCI PODEJMOWANIA ZATRUDNIENIA c.d.

- zmiany od 1 stycznia 2018 r.
- wdrożenie do polskiego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/36/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie warunków wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich w celu zatrudnienia w charakterze pracownika sezonowego

Od 1 stycznia 2018 r. obowiązuje nowe zezwolenie:

- zezwolenie na pracę sezonową.
- dotyczy ono tylko wybranych branż, w tym głównie rolnictwa oraz turystyki.
- decyzję o wydaniu tego dokumentu wyda starosta właściwy dla miejsca siedziby danej firmy.

Dzięki temu zezwoleniu będzie można legalnie zatrudnić cudzoziemca do prac sezonowych na **9 miesięcy w ciągu roku** (do 2017 6 m-cy).

Dodatkowo, powierzający pracę będzie mógł, pod pewnymi warunkami, powierzyć cudzoziemcowi pracę innego rodzaju niż wykonywana w ramach działalności sezonowej, ale na okres nie dłuższy niż łącznie 30 dni w ciągu ważności zezwolenia.

Od 1 stycznia 2018 r. zezwolenie pod warunkiem, że pracodawca:

- zaoferuje **wynagrodzenie nie niższe niż wynagrodzenie innych pracowników wykonujących taką samą pracę** oraz
- udowodni, że nie ma możliwości zaspokojenia potrzeb kadrowych w oparciu o lokalny rynek pracy.

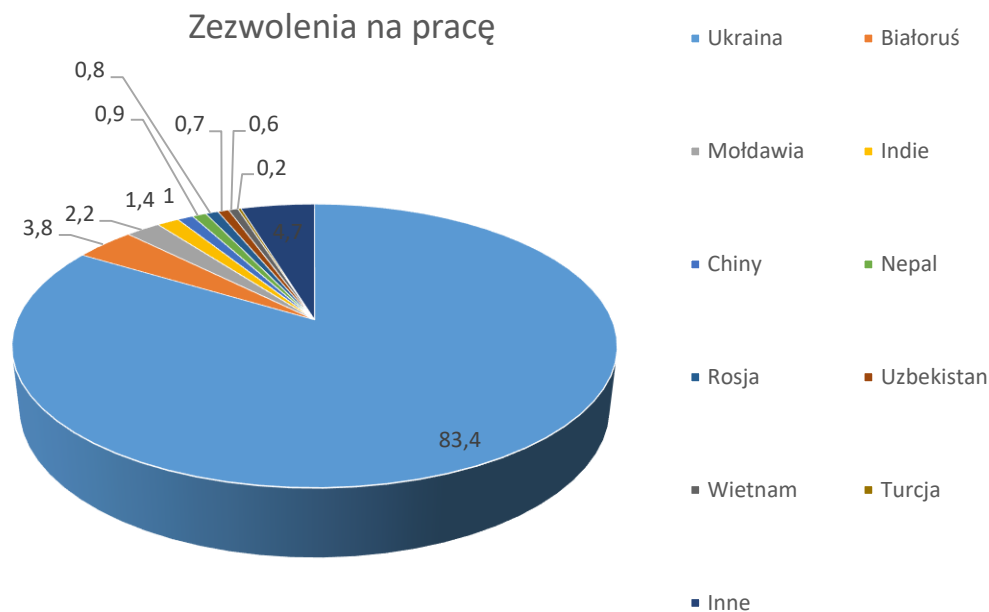
Tabela 2.

Liczba wydanych zezwoleń na pracę oraz oświadczeń o zamiarze powierzenia pracy cudzoziemcowi zarejestrowanych w latach 2014, 2015, 2016 i 2017.

	2014	2015	2016	2017
Zezwolenie na pracę	43 663	65 786	127 394	235 626
Oświadczenia	387 398	782 222	1 314 127	1 824 464

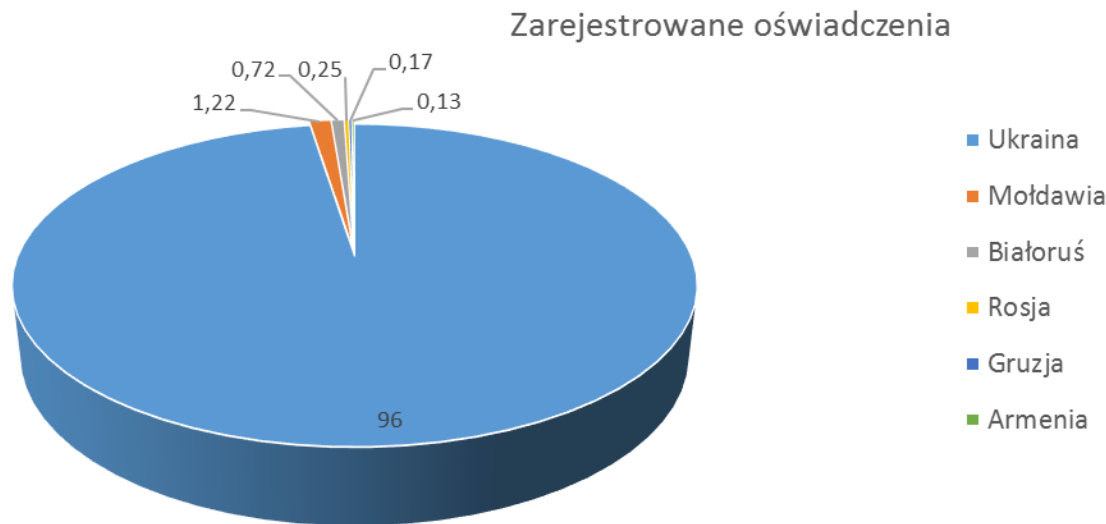
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MRPiPS.

Wykres 1. Struktura zezwoleń na pracę wydanych w 2016 r. według obywatelstwa.

Źródło: Informacja nt. zatrudniania cudzoziemców w Polsce, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, 22 marca 2017 r.

Wykres 2. Struktura oświadczeń na pracę wydanych w 2016 r. według obywatelstwa.

Źródło: Informacja nt. zatrudniania cudzoziemców w Polsce, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, 22 marca 2017 r.

SKALA I STRUKTURA MIGRACJI NA POLSKIM RYNKU PRACY c.d.

- Branże – zezwolenia w 2016 r.:

- wzrost znaczenia **budownictwa, transportu i przetwórstwa przemysłowego** oraz spadek udziału handlu oraz działalności hotelarsko-gastronomicznej, w porównaniu do ubiegłego roku,
- najbardziej popularne zawody: **pomoce domowe, tynkarze, kierowcy samochodu ciężarowego, kierowcy ciągnika siodłowego**, zbrojarze, rozbieracze – wykrawacze, spawacze, glazurnicy, pracownicy do prac prostych gdzie indziej niesklasyfikowani, przedstawiciele handlowi, pomocniczy robotnicy budowlani, cieśle i operatorzy maszyn do przetwórstwa mięsa (Informacja MRPiPS, 2017, s. 3 i 5).

SKALA I STRUKTURA MIGRACJI NA POLSKIM RYNKU PRACY c.d.

-Branże – oświadczenia w 2016 r.:

- dominuje branża **rolnicza** 35,4% (65% w 2009 i 46% w 2014), wzrost udziału: **przetwórstwa przemysłowego**, działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej (wzrost roli agencji zatrudnienia).
- najbardziej popularne: **pomocniczy robotnik: polowy, w gospodarstwie sadowniczym, budowlany; pozostali pracownicy wykonujący prace proste** gdzie indziej niesklasyfikowani, robotnik gospodarczy, pakowacz ręczny, pozostali robotnicy wykonujący prace proste w przemyśle, magazynier, kierowca samochodu ciężarowego, pomocniczy robotnik w przemyśle przetwórczym.

Poziom wynagrodzeń w Polsce i na Ukrainie

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2017 r. w Polsce

4 271,51 PLN **ok. 1000 EUR**

Minimalne wynagrodzenie od 2018 r. w Polsce

2 100 PLN **ok. 500 EUR**

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2017 r. na Ukrainie

6 752 UAH **ok. 210 EUR**

Minimalne wynagrodzenie od 2018 r. na Ukrainie

3 723 UAH **ok. 115 EUR**

Dane: GUS i State Statistics Service of Ukraine

Godzinowe stawki płacy dla Ukraińców w Polsce:

2015 r. – ok. 6 – 7 zł

2016 r. – ok. 8 zł

2017 r. – ok. 10 – 11 zł

2018 r. – 13 – 15 zł

Wymagania płacowe rosną!

Raport „Barometr Imigracji Zarobkowej” Personnel Service 2017

Przyczyny migracji

- o charakterze ekonomicznym i pozaekonomicznym (wśród tych drugich zaś wyróżnia się migracje o charakterze politycznym, rodzinnym czy religijnym)

Ekonomiczne:

- chęć uzyskania **wyższych dochodów i poprawy warunków życia**, co wynika z występujących między poszczególnymi państwami bądź regionami różnic w poziomie rozwoju gospodarczego – migracje zarobkowe

PODZIAŁ MIGRANTÓW EKONOMICZNYCH:

- **za chlebem** – w celu poprawienia złej sytuacji materialnej poszukują pracy za granicą, gdyż nie mogą jej uzyskać w ojczyźnie,
- **mobilni** – dobrze wykwalifikowani pracownicy przedsiębiorstw, wykonujących zadania na terytorium innego państwa, pracownicy międzynarodowych firm inwestorskich, transportowych itp., pracownicy naukowcy, artyści, lekarze oraz farmaceuci – motywem jest uzyskanie wyższych dochodów, ale także możliwość polepszenia warunków pracy.

Kolejny podział zaproponowała R. Orłowska, która wyróżnia migracje:

- pracowników (wysoko) wykwalifikowanych,
- pracowników niewykwalifikowanych oraz
- pozostałych osób .

Tabela 1. Czynniki wypychające i przyciągające w podejmowaniu decyzji o migracji.

Czynniki wypychające	Czynniki przyciągające
Nieemożność znalezienia zatrudnienia w miejscu zamieszkania	Łatwa możliwość znalezienia zatrudnienia
Niesatysfakcjonujące dochody	Wysokie zarobki netto
Słabo rozwinięte zabezpieczenie w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	Bezpieczne warunki pracy
Trudność zgromadzenia środków finansowych, pozwalających na realizację celów życiowych	Stabilność zatrudnienia
Trudne warunki życia	Wysoki poziom życia
Trudność uzyskania wykształcenia i doświadczenia dla pełnej realizacji celów zawodowych	Liberalne zasady uzyskiwania prawa do pracy i prawa pobytu
Wysokie koszty życia w stosunku do otrzymywanych zarobków	Podaż miejsc pracy, które mogą być objęte przez danego pracownika, zapewniająca mobilność
Opóźnienia w otrzymywaniu wynagrodzenia	Możliwość uzyskania wyższych kwalifikacji zawodowych

Źródło: M. Duszczyk, *Polska polityka imigracyjna a rynek pracy*, Instytut Polityki Społecznej Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2012.

Szanse w obliczu:

- Starzejącego się społeczeństwa,
 - Obniżonego wieku emerytalnego,
 - Niskiej diety,
 - Salda migracji
 - luki kompetencyjnej – deficyt pracowników
-
- Wypełnienie luki kompetencyjnej,
 - Coraz więcej zatrudnionych na podstawie umowy zlecenia i o pracę,
 - Coraz więcej zarejestrowanych w ZUS (423 tys. w III kw. 2017 r.),
 - Zatrudnienie komplementarne w stosunku do polskich pracowników,

Zagrożenia:

- Negatywny wpływ na poziom wynagrodzeń polskich pracowników?
 - Zatrudnienie obcokrajowców wiąże się z zapewnieniem wynagrodzenia odpowiadającego pracownikom rodzimym,
 - Pracodawcy zatrudniają już nie ze względu na niższe koszty ale ze względu na brak siły roboczej w danej branży, regionie,
 - Czy napływ cudzoziemców z państw trzecich przyczyni się do wzrostu poziomu wynagrodzeń w Polsce?

UNIWERSYTET IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

DZIĘKUJĘ ZA UWAGĘ!